

Чурапчыга күн тахсар!



САНА ОЛОХ

12+

2020 сыл
От ыйын
24 күнэ
бээтинсэ
№ 53
(11708)

Чурапчы улуунун хаһыата • ХАҢЫАТ 1931 СЫЛ АЛТЫННЫЫ 15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР • @sanaoloh

бээтинсэ от ыйын 24 > субуота от ыйын 25 > баскыйынанна от ыйын 26 > бэнидиэһиник от ыйын 27 > оптуорунньук от ыйын 28 > сарда от ыйын 29 > чаппыэр от ыйын 30

— НОВОСТИ РЕСПУБЛИКИ —

В 2021 году в Якутии отметят 125-летие Героя Соцтруда Романа Иннокентьевича Константинова

Республика Саха (Якутия) приложит все усилия, чтобы в 2021 году юбилейные мероприятия по случаю 125-летия коневод-табунщика, первого из якутян удостоенного высокого звания Героя Социалистического Труда Романа Иннокентьевича Константинова, прошли на высоком организационном уровне.

Роман Константинов родился 14 октября 1896 года в 1-м Болугурском наслеге Болугурского улуса (ныне Чурапчинский улус) Якутской области. С 1933 года работал в колхозе имени Константинова табунщиком, затем с 1938 года в колхозе имени Фрунзе заведующим коневодческой фермы. За время работы в коневодческой ферме Роман Иннокентьевич смог увеличить численность табуна на 168%, добившись 100%-й рождаемости кобыл. В 1947 году колхоз достиг рекордного показателя, получив приплод в количестве 55 жеребят от такого же количества кобыл.

За высокие трудовые успехи в 1948 году Роману Константинову указом Президиума Верховного Совета СССР первому из числа якутян было присвоено звание Героя Социалистического Труда с вручением ордена Ленина и золотой медали «Серп и Молот».

17 июля руководитель Администрации Главы Республики Саха (Якутия) и Правительства Республики Саха (Якутия) Афанасий Владимиров в режиме видеоконференцсвязи провел первое заседание организационного комитета по подготовке и проведению юбилейных мероприятий, посвященных 125-летию со дня рождения Героя Социалистического Труда Романа Константинова.

Афанасий Владимиров отметил, что Роман Иннокентьевич прожил достойную трудовую жизнь, являлся хорошим семьянином, воспитал не только

своих родных детей, но и пятерых приемных. Он награжден двумя медалями Ленина, был Почетным гражданином Чурапчинского улуса. В 1949 и 1958 годах избирался депутатом Верховного Совета Якутской АССР. Сегодня чурапчинцы по праву гордятся своим земляком. В 2003 году имя Романа Иннокентьевича Константинова было присвоено Амгинской общеобразовательной школе Чурапчинского улуса.

«Нам необходимо до 2021 года провести ряд юбилейных мероприятий, чтобы имя Романа Иннокентьевича Константинова по-новому звучало, как человека труда. При этом отдельное внимание должно быть уделено развитию коневодческой отрасли республики, в которой трудился Герой Социалистического Труда. Мы должны помнить историю и чтить своих героев», — подчеркнул Афанасий Семенович.

Участники оргкомитета рассмотрели и обсудили План юбилейных мероприятий, посвященных 125-летию Романа Константинова, который был разработан Министерством сельского хозяйства республики совместно с администрациями Чурапчинского улуса и Болугурского наслега Чурапчинского улуса.

Как доложил министр сельского хозяйства Александр Атласов, в План включены 18 мероприятий, которые планируется реализовать по линии министерства сельского хозяйства, жилищно-коммунального хозяйства и энергетики, культуры и духовного развития, транспорта и дорожного хозяйства, а также муниципального района «Чурапчинский улус».

В 2021 году в Чурапчинском улусе запланировано проведение Республиканского Дня коневода-



табунщика, посвященного 125-летию юбилею Романа Константинова. Запланировано издание книги «Мындабайы — мин кэрэ Дойдум», фотоальбома посвященного жизни и деятельности Романа Константинова и переиздание книги «Дьоруой Арамаан».

В План мероприятий включены создание Сквера возле памятника Герою Социалистического Труда Роману Константинову, установка Памятника к 100-летию Коммуны «Сырдык», укрепление материально-технической базы Дома культуры Болугурского наслега, ремонт внутрипоселковых дорог с Мындагай.

По итогам первого заседания председатель оргкомитета поручил Министерству сельского хозяйства республики до конца следующей недели с учетом предложений профильных министерств и ведомств, муниципального образования «Чурапчинский улус» скорректировать План юбилейных мероприятий и внести его на утверждение.

Пресс-служба Главы Республики Саха (Якутия) и Правительства Республики Саха (Якутия).

— НОВОСТИ УЛУСА —

В ЧУРАПЧИНСКОМ УЛУСЕ ПРОДОЛЖАЕТСЯ КОРМОЗАГОТОВКА



В этом году в наслегах Чурапчинского улуса раньше обычного приступили к сенокосу. По оперативной сводке заготовки грубых кормов Чурапчинского улуса на 20 июля по улусу скошено более 7,5 тысяч гектара сенокосных угодий, заготовлено более 3,6 тысяч тонн сена. Ожулунский наслег выполнил 19,8% от плана, Болтоно — 15,4%, Мугудай — 13,7%, Телей — 12,1%, Сылан — 11,5%, Бахсы — 9,3%, Алагар — 8%. Глава Чурапчинского улуса Андрей Ноговицын на очередном заседании Оперативного штаба по кормозаготовке на 2020 год поручил, несмотря на суровые условия сенокосного сезона, обеспечить все возможное для заготовки годового запаса сена в улусе. «В начале августа будет выработан прогноз того, сколько заготовлено и сколько сена не хватает и исходя из этого принимать решения по кормозаготовке для зимовки скота. Дополнительно нужно организовать мобильные бригады, добиться в наслегах Бахсы, Алагар, Мугудай, Диринг, прикрепленных в островным сельхозугодьям, добиться достичь ими плановых показателей», — отметил глава района. По итогам обсуждений и обмена мнениями КУМИ поручено провести совместно с МИЗО РС(Я) работу по аренде островов г. Якутска, подготовить проект распоряжения о разрешении свободного сенокосения. СХПК «Чурапча» рекомендовано в связи со сложной ситуацией по заготовке сена перечислить авансом всем организованным хозяйствам оплату за молоко за июль и август 2020 года, также имеющим договор контрактации молока, организовать работу по поставке ГСМ со скидкой. Заместителю главы улуса Егорову А.Г. поручено разработать и предоставить на утверждение оперштаба улуса Положение о соревновании между наслегами по заготовке сена. Улусному управлению сельского хозяйства поручено организовать мобильную бригаду по очистке кустарников.

Пресс-центр МО «Чурапчинский улус».

— МИЛИТАРИСТСКОЙ ЯПОНИЯНЫ КЫАЙЫ 75 СЫЛЫГАР —

УСТУОРУЙА ӨЙДӨТӨР-САНАТАР

Фашистской Германияны Аба дойду Улуу сэриитигэр сэбизскэй норуот түөрт сылтан ордук кэмнэ сэриилээн кыайбытын 75-с сылын бүгүнгү Арасыйыа бэс ыйын 24 күнүгэр өрөгөйдөөхтүк бэлиэтээтэ. Ити курдук, Арбаангы агрессиянан куттааһын суох буолбута.

Биһиги дойдубуту араас сылларга сэриинэн кирибит Япония милитаризма, фашистской Германия хос моонньоо тииһигэр диэри сэбипэммит, кутталынан суоһуур Квантунской аармыйатын сэбиллэннээх күүстэрэ илинни кыраныссабытыгар суоһууллара. Ити кутталы туораттахтарына эрэ, Чуумпу Акыйаанна тахсар быраабы ыллахтына эрэ, Курильскай Арыылары төннөрдөхтүгүнэ эрэ, Уһук Илини эрэллээхтик төннөрдөхтүгүнэ эрэ — Сэбизскэй Союус аан дойдутаабы Акыйааннага тахсар, эргизни олохтуур кыахтаабы.

Милитаристской Япония Уһук Илини түөрт сыл устата былдьаан ылан халааһына, оннооу норуоттары баттааһына-үктээһинэ наһаа улааппыта, кутталламмыта. Фашистской Германияны үлтүрүтүү кэнниттэн, түөрт ый боулаат, Сэбизскэй Союус милитаристской Японияга сэриинэн кириэрин биллэрбитэ — кинилэр курдук уоран саба түспэккэ эрэ. Бу сэриигэ Америка холбоһуктаах штаттара кыттыһы ылбыттара, өстөөбү муоратаабы сэриилэринэн күөйбүттэрэ.

Бу кылгас кэмнэ ыйтыллыбыт сэриилэни курдук көстүбүтүн иһин, ис-иһигэр киридэххэ, сыала-соруга

ыраахха тыгара, уонна олус диэн наадалаах, аан дойду үрдүнэн улахан суолталаах быһаарсыы эбит диэхпин баһарабын. Онуоха Сэбизскэй Союус даһаны, АХШ даһаны дын чакчыны эттэххэ, буруйдаа сусба. Буруйдаах, аныылаах-харааах Япония милитаризма этэ. Ити быһаарсыы 75 сыллаабыта, баскыһыанна күн, балаан ыйын 2 күнүгэр Япония судаарыстыбаннай уонна байыаннай бэрэстэбиитэллэрэ сэриилэһиһэ хотторбуттарын биллэрэн, "Миссури" диэн Америка байыаннай хараабылыгар капитуляция аактатыгар илии баттаабыттара. Ити курдук, биһиги Ийэ дойдубутугар кутталынан суоһаабыт агрессия суох оһоһуллубута. Ол кэмтэн ыла 75 сыл ааста — ол Сэбизскэй Союус уонна Арасыйыа аан дойдутаабы акыйааннар ситимнэригэр тахсар быраабы ылбыта 75 сыл буолла. Сэбизскэй сэриилэр сириинэн уонна салгыһынан, онно кыттыбыт биһиги кырдыабыс фронтовиктарбыт кэпсииллэринэн буоллабына, сэриилэһи бүтөрү диэри харыыта суох кириэ турбуттара диһллэрэ күн бүгүн көстөр документальнай киинэлэринэн, сийлээһинэринэн билгэргэтиллэр. Олус ыраахан балаһыанньаны иһэр уу үскэппитэ диһллэрэ кырдыктаах этэ. Төһө да ыраахтар, өстөөх улахан утарсыһытын көрсүбүттэрин иһин, Сэбизскэй сэриилэр туруоруллубут соругу чиэстээхтик толорбуттара. Кырыктаах, өһүөннээх өстөөбү бэринэргэ, саатын-саадабын ууран биэрэргэ күһэйбиттэрэ билигин устуоруйа кырдыгынан

билгэргэтиллэр.

Милитаристской Япония туох сыалы-соругу туруоруна, фашистской Германияны кытта куомуннаспытын дьэпкэтик өйдүүр туһуттан, ону бу сэрии туох төрүөттэргэ олоһурубутун туһуттан Иосиф Виссарионович Сталин уонна Америка Холбоһуктаах штаттарын Бэрэсидьиэнэ Трумэн 1945 сыллаахха балаан ыйын 2 күнүгэр араадыһыанан сыллаахха балаан ыйын 2 күнүгэр араадыһыанан сыллаахха балаан ыйын 3 күнүгэр "Правда" хаһыат балаан ыйын 3 күнүгэр нүөмэригэр бэчээттэммитин бүгүнгү дьон өйдүүрүгэр тирэх биэрэр туһуттан сахалыы тылга тылбаастаатым. Бу политическай лидердэр этиилэрэ — устуоруйа кырдыга. Илинни агрессор очотосбу милитаристской Япония хайдах курдук уодаһынаах былаана тохтубутун өйдүүрбүт наада дии саныыбын. Устуоруйа хайа да күн саната-өйдөтө турар аналлаах буоллабы.

Сэбизскэй Союус Верховнай командующайа, Сэбизскэй Союус генералиссимуса И.В. Сталин уонна АХШ Бэрэсидьиэнэ Трумэн 75 сыллаабыта араадыһыанан эппит этиилэригэр — балаан ыйын 2 күнүгэр туох сыанабылы биэрбиттэрин, туохха эрэммиттэрин уу айахтарыттан истэн-билэн, өйдөөн хааларбыт бүгүнгү Арасыйыа, Бэрэсидьиэн Владимир Путин баһылыктаах, устуоруйатын чинэтэр Хайдахтаах улахан суолталаах кыайы буолбутун өйдүүрбүтүгэр олус диэн наада. Устуоруйа өйдөтөр-санатар.

Сэмэн ТУМАТ,
саха норуодунан суруйааччыта.

— САНААБЫН ЭТЭБИИ —

“Этиллибэтэх иэйиилэр...”



Мин кинини бэйэтин кэмигэр ситэ сыананыллыбатах, талаанын кынаттын кизиник, далааччы арылбатах киһи быһыытынан тус бэйэм сыаналыыбын. Мария Николаевна Сидорова (Михайлова)...

Кини литэрэтиирэ билигин биллэр, саха талааннаах суруйааччыларын кытта бири кэмнэ кирибитэ. Чэчир-76" эдэр ааптардар хомуруннуукарыгар тахсыабыттан ыла, Мария Михайлова аабааччыларга поэт быһыытынан биллэн барбыта. 1983 сыллаахха "Куттаа тула..." эдэр суруйааччылар хоһооннорун хомуруннуука тахсыбыта. Манна Мария Михайлова уонтан тахса хоһооно "Сэргэбэр айан" диэн аатынан бу хомуруннуука кирибит очотосбу эдэр ааптардар, билигин бары суруйааччы сойууһун чилиэннэрэ, 2 суруйааччы — Сэмэн Тумат уонна Павел Харитонов — Ойуку норуодунан суруйааччыга тийэ үөммүттэрэ. Саха сириин Суруйааччыларын сойууһун бэрэссэдээтэлэ, норуодунан поэт Семен Данилов өссө 1978 сыллаахха, алтынны 1 күнүгэр "Эдэр коммунист" хаһыакка "Саа үрдүк кириилэргэ" интервьютугар "Эдэр ааптардартан балай да таһаарылаахтык үлэлээн эрэллэр диэн өссө кими бэлиэтээххин сөбү?" диэн ыйытыга "Биһиги өрөспүүбүлүкэбит литэрэтиирэтигэр киһи кэтэһэр дьоннор бааллар дии саныыбын. Олорто биридэстэрэ — Мария Михайлова..." диэн хоруйдаабыт. Онтон 2018 с. тахсыбыт "Сэмэн Данилов дневникэ: (1951-1978)" кинигэ "Чакчылар уонна санаалар" баска манньк бэлиэтээбитин аахтым.

"Чэчир-76" аахтым. Улаханник астына, кизн тутта; үөрэ аахтым. ...Бу кинигэ кирибит 8 оҕо — бары поэзия диэн тугун — ханныгын, хайдах суруллуохтаабын уонна сурулларын өйдөөбүттэр... Бары тугу эрэ сонуну, аабааччы санаатын тардары, сүрэжин тыллары этэри суруйаллар... Иккэһинэн, манна кирибит оҕолор бары туох эрэ сонуннаах, туох эрэ уратылаах, биллэр — көстөр дьобурдаах да оҕолор. Холбур быһыытынан Семен Данилов икки поэты аҕалыт. Наталья Харлампьеваны уонна Мария Михайлованы. Мария Михайлова туһунан манньк суруйбут: "М. Михайлова эмиэ, төһө да кыраабыс ырдаабын иннигэр, олус нарын, намчы, кырабы харахтаах, олус мындай киһи быһыылаах. Хаары хойууан баран эргитэн таһаарбыта сүрдээх." Норуодунан суруйааччы, улахан поэт бу бэлиэтээбитэ үрдүк сыанабыл буолар. Ону чакчы талааннаах эрэ дьон ыппаллар.

Мария Николаевна Сидорова 1949 сыл ахсынны 12 күнүгэр Чурапчы оройуонун Болугур нэһилиэгэр колхуостаах дьэ кэргэнигэр үһүс оҕонон күн сириин көрбүтэ. Аҕата Николай Андреевич Михайлов — Аба дойду Улуу сэриитин кыттылаабы. Дойдугар эргиллэн кэлэн баран сэриигэ ылбыт баастарыттан оҕолор кыраларыгар, 1962 с. өлбүтэ. Ийэтэ Прасковья Архиповна ыраахан ыарыыттан 1972 с. күн сиритэн барбыта. Мария төрдүс кылааска диэри. Мындаабыга үөрэммитэ. Онтон салгыи интернээт — оскуола үөрэммитэ. Манна кини учуутал Иннокентий Семенович Окоемов ытар литэрэтииринэй куруһуогар сылдыбыта. Бастакы "Сайын" диэн хоһооно 6-с кылааска үөрэнэ сырыттабына, "Бэлэм буол" пионерскай хаһыакка бэчээттэммитэ. Оскуола кэнниттэн 1968 сыллаахха очотосбу ычат сиринэн "Оскуола-производство-үрдүк үөрэх" дөһүннэн Субуруускай аатынан солхуос Хатылытаабы отделинетыгар ыанныкытаабыта. 1970 с. Саха судаарыстыбаннай университетин саха тылын уонна литэрэтиирэтин салаатыгар туттарсан үөрэнэ кирибитэ. Айар үлэ умуһугуар эдэр кыыс устудьоннуур сылларыгар СГУ иһинэн үлэлиир "Сэргэлээх уоттара" айар түмсүүгэ (сал. Е. П. Шестаков) утумнаахтык дьарыктанан, айар үлэ ымпыктарыгар, эгэлгэ кистэлэнэригэр үөрэммитэ. Итинн таһынан куорат иһигэр олорор

айар ычаты түмэр "Хомус" бөлөххө кытара. Ол кэмнэ СГУ-га үөрэнэр С. Попов, Сэмэн Тумат, Н. Винокуров, Урсун, И. Баишев, А. Тарасов, И. Иевлев хоһооннорун кытта сэргэ Мария хоһооннор "Эдэр коммунист", "Кыым" хаһыаттарга бэчээттэнэн тахсан, аабааччы сэнээриитин ылбыттара. 1975 с. университеты бүтэрэн, үлэтин интернээт-оскуола учууталынан сааһаабыта. Онно үлэли сырыттабына, 1980 с. "Саа олох" хаһыакка сурук отделын сэбиздэссэинэн ынырыттара. Култуура уонна олох — дьаһах, сурук отделларын сэбиздэссэинэн, эрдээктэри солбуйааччынан, эрдээктэринэн үлэлээбитэ. Бири идэлээбэ, суруналыыс Алексей Слепцов манньк ахтар: "Суруналыыс быһыытынан Мария Николаевна аабааччыны тардар, тупсабай ис хоһоонноохтук суруйара. Хаһыат бары жанрыгар ситиһилээхтик үлэлээбитэ. Кини суруйбут ыстатыйалара араас идэлээх, үлэлээх дьонтон ылбыт интервьюлара, зарисовкалара, репортажтара хаһыат бастын суруйууларга буолаллара. Ол да иһин тэрилтэ иһинэн ытыллар айар үлэһиттэр куонкурустарыгар хас да төгүл бастаабыта. 1983 с. Мария Николаевна ССРС суруналыыстарын Сойууһун чилиэнгэр кирибитэ. Кини үлэтин таһынан айар куттаах ычаты түмэр "Маарыкчаан ычаттара" литэрэтииринэй түмсүүнү салайбыта. 2010 с. ыраахан ыарыыттан бу олохтон барбыта.

Мария Николаевнаны мин бибилиэтиэкэ үлэли кэлиэхпиттэн билэрим. Кини истин дьүөгэтэ очотосбу бибилиэтиэкэ ситимин дириэктэрэ Мария Николаевна Калачева этэ. Ол да иһин буолуо, элбэхтик алтыһан ааспыппыт. Мария элбэҥи аабаара, куруук үлэтинэн да, уус-уран айымньыны уларса да бибилиэтиэкэ сылдыара. Хаһыакка "Сүбэһит" диэн рубриканы ытара, онно кэлэн күлэ-күлэ, "оҕуруота, хаһаайыстыбата суох сүбэһиппин" диирэ, элбэх кинигэни, периодическай бэчээти хаһыара. Билигин курдук интерниэт диэн суоҕа, ол иһин да буолуо, элбэҥи аабаахын, үөрэтиэххин, билиэххин наада. Уларсыбыт кинигэлэрин, туттара кэллэбинэ, аахпыт кинигэтин ис хоһоонун, тоҕо сөбүлээбитин, сөбүлээбэтэбин, хайдах эрэ киһи истэ олоруох курдук кэпсиирэ. Элбэҥи аахпыт, кизн билиилээх буолан, кинини умсулутар ына сахалыы уустаан — ураннаан кэпсиирэ кинини тардара. Поэт Николай Поповка төрөөбүтэ 50 сылыгар аналлаах бизчэргэ сүрдээх үчүгэй ырытыны онорбута. "Биһиги устудьоннуур кэммитигэр "Устудьон доҕорбор" ырыа саамай кизиник тарбаммыт, устудьон аймах бары ыллыгы ырыабыт этэ," диэн чин собус куолаһынан кэпси туура, остуолу "тук-тук" диэн тоһугуратан ылбыта өйбөр хаалан хаалбыт.

"Дорообо, Чурапчы чарана" хоһоонугар мелодист Светлана Константинова мууска суруйан, Чурапчы туһунан бири бастык ырыа буолар. Бу истин изиинэн төрөөбүт дойдуга тапталынан, ахтыланынан кууһар тыллардаах ырыаны Чурапчы хас көлүмэ ычата ыллаабыта буолуой? Билигин да ыланар, ол эрэри ычат бу ырыа тылларын ким суруйбутун үчүгэйдик билбэт буолуохтаах.

Түмүкүлэр Чурапчы бири талааннаах хоһооннуутун, сытыы бөрүөлээх, умсулбанаах тыллаах суруналыыһын Мария Сидорова (Михайлова) туһунан, кини хоһооннорун түмэн, хомуйан кинигэ тахсара буоллар диэн баҕа санаалаахпын. Манна кини тапталлаах оҕото, уола Евгений, оскуола биригэ үөрэммит оҕолоро, бири эйгэ үлэлээбит доҕотторо, кинилин алтыспыт дьон бары түмсэн, сүбэлэһэн ылсыстахпытна, кыаллыа этэ дии саныыбын.

Наталья ЗАХАРОВА.

— ҮӨРЭХ-НИТИИ —



Туһалаах сэминээри сэнээрэллэр

Бэрт абыйах хонуктаабыта инстаграм сыйһарыи нөнгү Одьулуун нэһилиэтин олохтооро, идэтинэн үрдүк үөрэхтээх педагог, улууска "Сахаэтнофитнес" инструктора, "JUNIOR RIDE" хамсаанын үлэһитэ Парасковья Гладкина төрөппүттэргэ туһаайан, оскуола үөрэнээччилэригэр инникитин онлайн-үөрэх туһунан иттиһэ аныгы гаджеттар туһаларын, мөкү өрүттэрин тула аһаҕас кэпсэтиитэ үгүс дьон биһирэбиллин ылла.

Парасковья Васильевна бэйэтэ баҕа өттүнэн, Москва куорат "JUNIOR RIDE" өйү, билиини сайыннаар киин Саха сиринээҕи филиалын үлэтин хайысхатын дьонно-сэргэҕэ биһир бастакынан кэлсиир. Филиал салайааччытынан Ирина Владимировна Федорова буолар. Кини бу сааскыттан ыла, Дьокуускай куоракка оҕолору, төрөппүттэри кытары үлэтин номнуо сабалаан, билигин улуустартан анал дьону сыйһаран үлэлэтэн эрэр. Санатар буоллахха, Ирина Федорова — "Сахаэтнофитнес" национальной бырайыак ааптара, Сахабыт сирин бастакы "Туйаарыма Куо" күрэбин кыайыылааҕа.

"Бу киин сүрүн сыала диэн — оҕо тус олохун салайынарыгар, ис кыаҕар эрэлин булунарыгар туһаайылар. Олус дириг ис дьиннээх Киин буолар. Бэйэм быйыл оҕолору кытары быраактыка өттүнэн үлэлэтэн, тугу эмэ туһалааҕарбыт диэн ылсан үөрэтэ сылдьабын", — диэн Парасковья Гладкина кэлсиир.

Инстаграм нөнгү онлайн-үөрэх икки чаастаах буолла. Ол курдук, 1 үөрэх "Онлайн үөрэххэ туохха бэлэм буолуохтаахпыт" уонна 2 үөрэх "Чинчийилэр түмүктэринэн статистика, төрөппүттэр хайдах, тугу ынабыт?" диэн бопурууска туһуланна. Бу кэпсэтинин бэйэбит paraskovia2070 инстаграм сыйһарытыгар киһири истиихит, туһалаах иһитиннэрини ылыаххыт диэн эрэнэбит.

Сэмэн ЖЕНДРИНСКЭЙ.

— ЭТО — ВАЖНО —

Кадастровая палата Якутии рассказала о выездном приеме

Кадастровая палата по Республике Саха (Якутия) оказывает содействие лицам с ограниченными возможностями, ветеранам Великой Отечественной войны и другим гражданам, осуществляя выездное обслуживание по приему и выдаче документов на предоставление государственных услуг Росреестра. Благодаря выездному формату приема и курьерской доставки документов, заключение сделок с недвижимостью, оформление прав на наследство, совершение иных операций с недвижимым имуществом становится доступнее, безопаснее и быстрее.

Специалисты Кадастровой палаты примут документы на государственный кадастровый учет и государственную регистрацию права собственности, заявления об исправлении технической ошибки в записях ЕГРН. Заказав курьерскую доставку, можно получить и готовые документы по результатам оказания услуг или выписку из ЕГРН в удобное для заказчика время и по удобному адресу.

Важно отметить, что для ветеранов Великой Отечественной войны и инвалидов I и II группы данные услуги предоставляются бесплатно, если они являются собственниками оформляемых объектов.

«Наши специалисты имеют многолетний опыт работы в учетно-регистрационной сфере и на рынке недвижимости, что обеспечивает высокий уровень профессионализма, грамотное и качественное оказание услуг гражданам», — говорит начальник межрайонного отдела Кадастровой палаты по Республике Саха (Якутия) Николай Ноговицын.

Чтобы подать документы для проведения кадастрового учета и регистрации права собственности или получить сведения Единого государственного реестра недвижимости не выходя из дома, гражданам достаточно любым удобным способом (по телефону, электронной почте, на сайте или лично в офисе) обратиться в Кадастровую палату и оставить заявку. Она будет рассмотрена в кратчайшие сроки и специалисты учреждения свяжутся с заявителем для уточнения деталей. Воспользоваться таким форматом получения государственной услуги могут не только физические, но и юридические лица.

Подробнее о выездном обслуживании Кадастровой палаты по Республике Саха (Якутия) можно узнать на официальном сайте в разделе «Сервисы и услуги».

Заказать услугу выездного приема Кадастровой палаты можно:

- по телефону 8 (4112) 40-80-10, добавочный номер 2235 или 2237;
- по электронной почте plem@14.kadastr.ru;
- в офисе Кадастровой палаты по Республике Саха (Якутия).

— БИИЭХЭ СУРУЙАЛЛАР —

КЭРЭХСЭБИЛЛЭЭХ БАСТАКЫ КИНИГЭ

(Иннокентий Илларионович Алексеев «Көт, күөрэй, үрдүккэ» кинигэтигэр бэлиэтээһиннэр)

Сабыс-сана, хомойой хоһоон кинигэтин ааҕааччыга талааннаах тахсыбыт, үөрэхтээх үөрдээбит Тааттаттан тардыылаах Иннокентий Алексеев бэлэхтээтэ. Кини билигин Чурапчытаагы физическэй култуура уонна спорт судаарыстыбаннай үнүстүүтүгэр үлэтиир. Идэтэ-уруһуй уонна технология учуутала.

Бэйэст бастакы хоһооннорго-Ийэ дойдуга, төрөөбүт алаас тизмэтигэр, дьэдьэннээбит хонуутугар, отоннообут тыатыгар анаммыттар. Ол курдук төрөөбүт, оҕо сааһын атаарбыт, кэлин улаатан иһэн бултаабыт, балыктаабыт ытык-мааны сирдэрин-баай хара тыатын, анааттар алааһын, төгүрүк күөлүн, сибэккилээх сыһыларын, кыталык таптыыр кырдалларын таптаан туойар. Хайдах эрэ, кини хомойой хоһооннорун аахтаах аайы санаттан сана, сэргэхтэн сэргэх истинг изиийлэр тиһиллэн иһэр курдуктар.

Күһүммүт кэрэтин көрдөрөн
Кытархай сэбирдэх тэлээрэр,
Күн көмүс утабын ингэрэн
Көмүстүү арыллар тулабар.

(Көмүс күһүн)

Тулаһыыр айгыраастаах айгыр-силих айылҕаны кэпсэтэр курдук тыыннаабымсытан ылар, алгыстаах амарах айылгы тылларын аныыр. Сапгыы күһүн дьикти көстүүтүн иннигэр ойуулаан көрөбүн:

Саһарбыт сэбирдэх лабааттан
Тэлээрэ көтөөхтүүр набыллык,
Сир ийэ тэллээбэр чараастык
Кытархай саһархай өннөнөн.

(Саһарбыт сэбирдэх)

Бэйэст уруһуйдуга идэлээх буолан, тулаһыыр айылҕаны анааран көрөр даҕаны ураты, уустук. Ол хамсыыр тыыннаах хартыына буолан, иннигэр көстөр. Кини сааскы көтөр үгэннээн кириитигэр алааһын күөлүн сизеркилэ нүүрүгэр түүннү сулустар

тырымнаһалларын одуулаһарын хоһоонугар холбуур:

Байанайым барахсан
Бэркэ күүтэр эр бардин,
Бааттаах чулуу сааһыкха
Бойум булдун тосхотуо...
Сэттэ күннэ болдьоммут
Сааскы күспүт кэмигэр
Сааһыт бэрдэ буоланнын
Сыһа туттар буолуулар...

(Кусчукка)

Ойор күннээх оҕо сааска уонна олдьот оҕолорго анаммыт хоһооннор биһиртэн биһир истиннэр, умсугутуулаахтар. Ордук дьиз кыылларын — ыт, куоска тустарынан айыһын эрдэ аахпыттар бука-бары сөбүлээбиттэрэ биллэр. Ол да иһин умнуллубаттар, өсөө сорохторо кырачааннарга ырыа даҕаны буолуохтарын сөптөөхтөр.

Бастакы хардыһын атыллаан
Кырачаан үрдэли дабайда,
Күн тэнэ сыдыайан оҕобут
Күлүмнэс сырдыгы киллэрдэ.

(Хардыы)

Олох ханна баар да, поэзия онно баар. Поэзия ис хоһоонунан эрэ буолбакка, иһиллэрэ кэрэтинэн, киһини кэрэхсэтиэхтээх, ааҕааччыны абылыахтаах. Ол да иһин бэйэст хоһоон суруйар, айар кэмигэр бүүс-бүтүннүү иһирэх изиийитигэр бас бэринэр. Онон алыптаах турукка киһири, бэйэтэ ханна да баарын умнан, айар, умсугутуулаах үлэ илбиһигэр куустарар. Иннокентий Алексеев талба Тааттаттан төрүттээх уонна удьуор-харапы улуу олонхоһуттар айгаларыгар төрөөбүт, улааппыт, итиэхтэммит буолан, уус-уран тыл уратытын, кэпсир тыл кэрэтин, этигэн тыл эриэкэһин билэр, айымньыларыгар табыгастаахтык туттар.

Ол да иһин кини алгыс амарах, уйаҕас тылларын анаабыта ааҕааччы сүрэхтин ортотунан

киһир, умнуллубат, ис-иһиттэн изиийлээх истин, өлбөөдүйбэт өйдөбүлү хаалларар:

Айыһыттан алгыс ылан
Аҕас-балыс эдьийдэрим
Аһыныгас санааларын
Айыы кулпар ингэрдим.
Күннэ тэннээх күндү дьонум,
Көмүскэллэрим, көмүстэрим,
Көрөр-истэр, билсэр-көрсөр
Айылгыт истинин...
Сааскы күнүм сарданата
Санаам сырдык сарыаллара,
Алгыс тылым бастына
Арчылаатын уһун кэмгэ.

(Эдьийдэрбэр)

Быйыл Улуу Кыайы 75 сыла өрөгөйдөөхтүк бэлиэтэниэ. Бэйэст Ил Дархан Саха сиригэр биллэрбит Патриотизм сылыгар сөп түбэһиннэрин, Ийэ дойдуну, күн сири көмүскээччилэргэ анаан, көмүс строкалары айар:

Сахабыт чулуута хорсуна
Самныбат санаата түмүллэн,
Саа-саадах өргөһүн туттаҕа
Сиһиктээх өлүүнү кыайдаҕа.
Хоодуоттар хотойдор кинилэр
Хорсунук охсуһар өрүөллэр,
Ханааннар күн ахсын күүһүрэн
Хаанымсах удьуорун самнарда.

(Хорсуннар өлүүнү кыайаллар)

Түмүктээн эттэххэ, ааҕааччы утаппытты умсугуйан ааҕа олорон, эргиччи сайдыаһын, билбэтэххин билиэбин, истибэтэххин истиэбин. Мутугунан быраҕар мунур олох, тулаһыыр эйгэни, айгыр — силих айылҕаны ураты сана көрүүлэргинэн анааран сыаналыан, толкуйдуон, өтө көрүөн.

Егор Гаврильевич ВИНУКОВ,
Философия наукатын хандьыдаата, доцент.



ӨЛГӨМ ҮҮТҮ, ЭМИС ЭТИ ДЭЛЭТИИГЭ

Бүгүнгү нүөмэргэ – Сылан нэһилиэгэ

Устуоруйаттан быһа тардан...

Этүүд хамгаалахад сууралчдын оролцоо 1978 с. олонны
ый, 27 хүртэл урхуу бодогч Н.Д. Сүхбаатартай ахуйн
олонд аравдугаар тэргүүлбэл. Түүрт ордонд хамгаалх,
ийдтэй оролцоогүй үйлдвэрлэлтэй оролцоогүй бичир
бодог оролцоогүй үйлдвэрлэлтэй.

Сөргүөс сана тэрилгилгилэр, пәртия райкоме, санкөзгөтөр И.П. Листига көздөйрүмэн хабарчыыгыт, тэрэстик үкүлөргө орус уламан көмөнү оторбуттара.

Салайвар **кадыр** табыгаставтыкты табылган сүүмүрдөмөт эбит. Ол кудук, дирижтеринин үрдүк эканомиктөөсү үзгөктөх, бавар-сүдө 27 саястах, оройун быыр улахан, бастын үлгүлөх Эрмек Эрстиан ватын согулук кылавынды экономикалык, согулар дирижтеринин үзгүлү сүрөт, табе да адырн ийн салайвар үлгү устуттук И.Н. Аммосов анан калыт. Инскөй Николасов 1978-1982 сс. дирижтердэбит. Салайвар икисалматтар, бары салау улаыттар салайварыннытзачи быгытынан үрдүк култуураалз, ждэбилтз, принципалы, улахан тагыназ, үрдүк дыналыз хазыстэбелз салайзачи быгытынан билтэбит.

[illegible]

Рабчинком (профком) баргасдагтэйгээр байлбит олохтох салгагччлыгт – вр сылларт орьсыбмгт баргасдагтэйгээр үлгэбмгт үрдүхү партиный үөрхтээх Б.П. Баишев анямьт, 1979 с. дьир үлгэбмгт. Үйүн, күрүм үлгэ кхтхүхүлсвн сорууу салга, анямьт мизикаликтари аттаран туурдн, снгэ гэрзхнннри икпллрн үлгн саргалыбмгт, Комсомольскй тэрилтэ сьмртээрнн Матрена Николаевна Кирилпина анямьт.

Содруг үзлэгээбит 14 сылларгаар бу салалтага
үзлэгчбистара: директордаринан – Аммосов И.М.,
Михайлов Н.Г. 1983-1987 он., Смирников Г.В. 1987-1992 он.;
пархом сэрэгчбүдүрүкүн – Бенишев Б.П., Леонтьева М.С.,
Филиппов И.И., Саргыдеев А.Р., Яковлев И.И., Окороков
Е.Е., Дычковский М.В.; профком барасбадтагыларинан –
Безуглов Б.П., Филиппов И.И., Макаров К.В.

Сөлжүүс урсгай сарин нэнэ - 40189 гав, ал иһиттэн туһалчыллар сирэ - 24386 гав, башына - 1206 гав, отгонор ходоуа - 7223 гав, мачмирэн сирэ - 15907 гав. Улаһыт аюсайна - 538 калы.

Салгуулах аравс салгаларг үрдүк үзрэхтэх, билилзэх, көрүлзэх-дээр үлэлит исласэлиилсгэр үлэлзэн, кэлжн үүнэн-сайдан, улугс үлэхэн тэрмилгэлэринг салайзаччыларыгар тийлэ үүмүлүтсэр,

Үсүдүлэр сарга үвэрэи бүтэрэн калон, үлс үөһүтэр
көһтөөстүк, күрүөмнээктик үлгүлээн-хамсаан барбылтыра.
Промышленности тарыйыгы, салгыыны саргалы бастыны

олсгоотонум, дэвну үлэгэ кэбүлээһин. Биллэр-көстөр саргысийани, үлэгэ өрө тахсыы бэлиэтэһэн буолбута.

Сана таралып булган аларор дөңгөн саралан, хонтурулар, улахан производственней, социальнай тулуулар угун-сигим тутуллулуттара. Дөң үлгилер, аларор үстүбуйуларын түпсарыга биллер-кестер үлгилер ыгылышлылуттара. Манна прорабтарынан Сибиряков С.М., Дьячковский А.Н., Башварин И.В., Макаров И.Н. таһварылаулык үлгелэбилгитэрэ.

Агрономгарын Степанов Р.Р., Ноговицын Е.Е., Слепцов Е.П., Чичигинаров Н.П. бэйэлэриг камнаригэр тустуһа суулгах-иистэх үлэлээбиттэра. Степанов Р.Р. бааһыналарг кантати, Ноговицын Е.Е. Ньыдылигэ хайныгыт, ыһытын олохтоһунит, Слепцов Е.П., Чичигинаров Н.П. элбэи суулгах оттору, суһу аһын, күөх маассаны ыстарыбыттэра Күөх маассы сиһилэиин отдалыиаларга балэмнээбиттэра, үүт ыһынын үрдэтии ыһаһын оруулаһылыта.

Тийээр таагар үлгэрм агаас ыбрахан хэмнэгдэ
ерөсүүбүлүжэ үтүс оройсоннарыгтан сувну ашылын
тахан сөөгдэ, мессежын үрдүгтан сувнуу элэтын
хэмнэгдэг олу: элэгитинахэстхик, бирдэ күнү сүтэрэгжэ
быгааран хэмбит механизатордөр, суслпердэр аатарыг
мехтана ааттарох сел. Ол нуруук, автопаркэ суугтардара
Потална В.А. Барешев В.Д. Баралхор Н.Р. Брешин В.Е.

Жапаров Н.А., Барашов В.Д., Барзакжов Н.Р., Бвишев В.Б.,
Платонов Д.С., Сидцев А.Е., Матвеев Д.Д., Мавров П.М.,
Мавров И.М., Сидцев С.А., Нестеров М.И., Корнин Ю.П.,
Максимов Ф.Ф., Дытловский П.Д., Дытловский Г.Д. о.д.а.
Холбоор, «Бүтүү: Бүтүү ото калпырына, сарсын Сийбон»-Күөл
эбэтэр Борз, Улухан-Күөл олуһулара аһыыллар» дин,
ол кэмэз үтүстүк дымкына истер этилэр. Ол эрэри оһуһу
савкаллар тахсыбаха, этэннэ кыстыһы туораан, хара оһуи
буһан үөдэр-көтөр кэмнэригит үтүс буолаллара. Бу кэлэр
отторбуһу миастарз тийсэн төһөлөөх ыраах сирдэртэн
төһөн, прэвостэн манна кэлэрэ буолуой? Оһуһа аһал үлэ
хамаандалара, дымаларин-уоттарин хаваллара, кыстаан
кэлэллара. Салыһа-чыһан Н.Д. Сибелин үлэтириэ.

Сотхуе үс отделениенын хавчныяр времүенүүр мастарьскыай үлүзүбита. Онно сәбиэддисайынэн Окөишников Н.В., Карсанов А.А., Собоян Н.Д. араас көкнмязга үлүзүбиттэр. Тиажинька, механизация бары времүенүи, чоңууларын үтүс сүбөстасхтык топарон, тизжинька сәахата суук үлүзүири ситиһилләр. Массыве, тырактар чавстарын чоңууларга. Үраах сүддүсүн тизийи-теһыи автопаркенәк тәриллән, хөкүмүсүләнмәкылләр.

Сорхуоха суот-ууот үлэлгэр уонна экономикадаах
дуулуулаах баарта 40-ча бууалтыр, экономикастар үлэлээн
аастылар, үлэ салааларынын хозрасчетнай соруудахтары
тиэрэаппэс.

Ийн соёлын ихэсгэлэнийг нэгдүгээр сэдэвд үс өдлөгийн талруу хийжээ. Үүдүг кеддүүлүүд ситинэр тэжиг-осеменаторддэр бээр булбуттара. Техник-осеменатор Сивцев П.М. Эрстүүлүүднээ 1882 с. бастын кеддүүлүүд булан чөлүүлүүнээддэр, «Жуули» массын публицатын нэвэрээддэлүүт.

уларыбызларын, айылга маңайдарын барытын аһан, нәһиләгизм дёно сүһүләрн. сылпыларын эңчирәтләнә, күн бүгүнгәгәр дизри көрә-истә, интә опороилор. Тохсуиньы 1 күнүн түмүтүнәз нәһиләккә сүһү аһсаанә — 2196, онтон ынара — 807, сылпыгыт — 2178, онтон бизтә — 1687. Нәһиләккәгәр бир уратытә — 4 чавастагаах: Бөрә, Улахан Күпә, Түяйә. Дыарыппа Сүһүтүнәз, сылпынан дыарыктанар 165 чавһынай, 28 бавһынай хавһаыкыбалар, ошудәә подосбнай хавһаыкыбаләтә, бир тәә хавһаыкыбаләтын хәләрәтийбә баар. Оттуур ходунагыт — 4619 гаа, бипикн үләннә турар бааһына сирбит — 224 гаа. Нәһиләккәгәр дыһалтатә, баһыпкә Егор Афанасьевич Сивцев сылын аайы тәә хавһаыкыбаләтын өйөөн үл көрөр. Бу үбү нәһиләк туһааннаах хамыиһаыкә сенә хотону тулуугә, атын үлүкстән сүһүләрн өтәһәһәһыга, нәһиләк бәры сүһү сылы интәһиләләрәгәр чәһәтииләк камбикоркә эһиәз көһитиләгәр аһан улахан көмә буотар. Нәһиләккәгәр турар сирә опус кыбычаван — түлә өттүбүт дәрмәбинә. Ол да буллар, нәһиләккәгәр үләннә дёно-сәртәз сылын аысан сәрдәһәһан туран оттоон-мәстаан, сүһүләрнн инттан, докүт аһсан опороилор. Сылын аайы үт сүтүгәр сибиннәз ошолорун, куруссалары аһалән, докүлүтүн ханатәгыт. Быйыл инһи сылын нәһиләккәгәр ардаах улаханлык түстәкә куравыһавтә. Нәһиләккәгәр дёно бавһаннаны айдөөн, от өйөөн сәһәтәгәр от үләннә сәһәләгәттәгәр. Инһибитәгәр сүһүтүнә, сылпыны эңчирәтләнә түһүгәр улахан сорулар тураллар. Отторо тийбәт хавһаыкыбаләриә оту булуугә көмәләһүлүт Бука бәры көмәпәән, сыл тахсар-опутун булуһүлүт дизн әрәлзәккәгәр.

ЕФРОСИНЫЯ ЛЕБЕДЕВА

Сыптан мөһилзгин дэахалтатын
тыя хаһазыйгытыбатыгар исписалииһа.

Сыныбарыны бэлэмнэглэ Анна ЗАХАРОВА

Сыланнар – тыа хаһаайыстыбатын сайыннарыыга

Сүүрээхис үйэ 90-с сүүлпарыар бүтүн ээн дайду үрдүгүн уларымта тулуу реформата кирибиз. Согуустар үрдүлбүттэрэ, согуустар бөөдөлөрү - дуоттарын павий гынан үлөстүбүттэрэ «бааһынай хаһайыктыбытын түпүгүн» сокуон тахсыбыта. Сылан нэхилерин олуктоосторо биир бастаанын бааһынай хаһайыктыбалары тарыммыттар. Барьта 84 бааһынай хаһайыктыба тэриллибитэ. 1992 сыллааха «Сылан бааһынай хаһайыктыба ассоциациятын салгааччылынан Собеккин Нэхилэй Дэниловин үлэлзэбитэ. Маны тэнэ сир реформата кириэн, өфрү 10 гаанан үлөстөн тигиһини үлэлзэбүттэрэ Ассоциация тэриллитин сорута — бааһынай хаһайыктыбаларга биэтирэх булан, бары хаһайыктыбаннай үлэлэрэ кемеленүү этэ Бааһынай хаһайыктыба ассоциацията 2004 сылга дээрэ тигимэчи үлэлзэбитэ. Быһык олоһо 2007 сыллааха арестуубулук үрдүгүн 411 өстөринарнай илссипминистр тыа хаһайыктыбатын илссалипстаринэн аныкмыттары. Бу илссалипстар элбэх көрүн үлэлзэхтэрэ диэтэхтинэ. Сыыспатым буолуо. Нэхилиэк сулуутум аарьы, сурусуот, Ыһык. Сокулэлэтин Бу хомуллубут даваннайдарынан, бэриллибит осоруктар туолуулары хас бирдини нэхилиэк, улуспут араас грешнарға, куонкурустарға күүтэн, улус сайдытылар олук ууралатар. 2009 сыллааха Арассыйа үрдүнэн 88 нумардаах үүт техникасоой регламена кириэн, чааһынай маллар үүттэрін туттарар ылахтарга суох булар. “Чувствы” ТХПК барьсадаатала Андрей Тимофеевич Наговыцын кэмизэр сөйтөөх дыһаны алдыммыта. Тыа хаһайыктыбатын слссипминистрин түмүн, нэхилиэк айы тыа хаһайыктыбатын кэпэрэтимитарин кирдирибитэ. Сылан нэхилиэти ир бастаанынан 110 пайщиктаах үүт

туттарар к нэхилиэк ол абыраммытта бааһын-дуолу улени ылып 100 ыкстап хотонно ыһа карбат саасадар ыллартар хотон 10 сым сұлпарыкар о ылат сулуут Сылан байы докуптанар эттэхтэ, бу султаанын о тыа хаһайык дипломигарын буолуу кирик тахсар саастах салгаларыгар үлэ ылып бырапырамак Тамныкы сай иһинэн кирир Бааһынаы о кириетэ, 27 Ити сұлпарга сорулутунна. Куран турбул мобильный б Хатваса, Ньюртоскобин тарма оттомон, а хамта Саха с тыа хаһайыкты нэхилиэньнек каману онорбут ол буор-босоо сулуупан туона абизс кэлбитэ бу куустак ки улусуоттар.

Бу аапс

**Хас да төгүл оройуонна,
сопхуоска чөмпүйүөн
бачуоттаах ааттарын
ылбытара**

1. Тыхтарарыстар:
Макаров Григорий Михайлович
Макаров Егор Егорович I
Макаров Егор Егорович II
Макаров Манчары Семенович
Макаров Петр Устинович
Макаров Семен Николаевич
Местников Иван Гаврильевич
2. Ыланньыкыттар:
Беляева Мария Ивановна
Никитина Анна Васильевна
Никифорова Анна Афанасьевна
Голова Надежда Дмитриевна
Филппов Яков Дмитриевич
Чепалова И.С.
3. Субан сүөтүнү көрүүгэ:
Трофимов Алексей Денисович, Макаров
Иван Васильевич
4. Чөмпүйүөн-суоптардар:
Новицкий Егор Алексеевич
Макаров Иннокентий Кириллович
Смещев Сидор Александрович
Макаров Егор Егорович II
5. Соххус бастыа булчуттара:
Куличкин Григорий Семенович
— чөмпүйүөн
Макаров Николай Семенович
Макаров Григорий Гаврильевич
Игнатьев Семен Михайлович
Макаров Егор Максимович
Платонов Николай Петрович
6. Чөмпүйүөн-осемьотордар:
Эльбедова Анна Федоровна
Сивцова Прасковья Ивановна
«Жигули» массына фондалаан.
7. Оттоотунна чөмпүйүөн ээһэлэр:
Максимова Алексей Михайлович
Трофимов Иван Дмитриевич
Трофимов Дмитрий Дмитриевич о.д.а.

Сунтаар тыйаатырын бастагы Ньургунхунуттан ситимнээн

Интернационал ситимиттэн 2016 сыл ахсынньы 21 күнүгэр тахсыбыт «Сунтарскому народному театру – 55 лет» дигэн үбүлүөй сонуннарын буллум. Онно манньа суруйбуттар: «Сунтарский народный театр им. Владимира Николаева был образован решением заседания комитета Сунтарского районного Совета депутатов трудящихся №227 от 14 ноября 1961 года. Первый театральный сезон открыли спектаклем Тимофея Сметанина «Лоокут и Ньургунхун», главные роли исполнили Раиса Борц, Иван Васильев».

Бу булбут информациябын култуураларга кэпсэтиим. Кинилар: «Сунтаар бастагы Ньургунхун – Раиса Борц», – дигэн минигин көнөрдүлөр уонна Чурапчы Мындабаайытыттан ыйытыт дигэн, Сунтаартан сурук кэлбитин эттилэр. Ону истэн баран балтыбар Райтага (Раиса Иванова кыыһыгар) эрийэн чуолкайдастым. Итинник Раиса Борц дигэн олох да санаттым Раиса Иванова Полова буоларын биллиим. Ох-оо, билиги Райабыт Сунтаар бастагы Ньургунхун! Тугун бардай! Сунтаар тыйаатырын визиткатын буолбут «Лоокут уонна Ньургунхун» лирическэй драмада оонньообут.

Раиса билиэхэ хаһан калла этэй?... 1968 сыл күһүнүгэр, нулевой кылааска сэнэ киһирэ сылбар, биһир күн дыкабыт аана талапталын кытта, абабыт Самсон Васильевич Иннокентьев үөрүүтүтэн тэбис-тэк манан тиистэрэ көмүрүөбүтүмүк, дьом батыһыннарылаах киһирэн кэлбитэ уонна: «Бу – мин быраатым Николай. Кини оскуолаба география учууталынан үлэлиэ кэллэ. Кэргэнэ Раиса сиэстэрэнэн Баскэ саматарыйга үлэлиэбэ. Бу эһиги балтыгыт Райта, 1 саастаах уонка бу кып-кыра киһи быраахыт Ян», – дигэн билсифиннэрибэ.

Урутаан эттэххэ, Поповтар Мындабаайыга кэлэн, аһаларын уонна аһаларын аатын ааттатар Василийы уонна киниттэн биһир сыл балыс Коланы төрөппүттэрэ Мындабаайылар эдэр ыалы тутта сөбүлээбиттэрэ. Киниларга оскуола уопсайыгар кыбаргыра биэрбиттэрэ. Онтон Рая балта Тоня Гуреева дигэн кыыс кэлэн, киниларга олорон оскуолаба үөрэммитэ. Иккэ ыалынан хардарыта сылдьыһааччыбыт, биһиэхэ кэллэхтэринэ, дьонум үүт, суорат биэрээччилэр.

Николай Васильевич кэлэн иһарин көрдөхтүгүнэ, ороһор кыскабыттан, утары сууран тийэн тула турунам кэбиһээччибит. Оннук дьабытыгар диэри арыаллаабытынан киһирэбит, атыттан арахсыахпытан баарбааппыт. Биһир оннук түгэннэ, бырааппар сибис тыным: «Туораттан көр эрэ, биһи Ленин тула ороһор гурар харгыналарыгар маарынныбыт». Ол кезэхэ дьонумсуйан олорон көрдөөмүт, араас кинигэлэртэн, учебниктартан «Ленин и дети», «Ленин на елке в Сокольниках» дигэн харгыналары буллубут. Түмүгэр, убайы Колы биһиэхэ Ленин курдук эбит дигэн быһааран кэбиһтибит.

Сага дьылга эрдэттэн бэлэмнэни бөбө буолабыт, хаһыаттан бадаврах үлэр саппыа, тэтэрээт илһиниттэн

хаар, цөлчөк, гирлянда диэннэри онорон оскуолаба илдьабит. Николай Васильевич, ким туох маскараат буоларын, бырааһынныыка төһө бэлэмнээхпитин икэн-тоһон ыйыталаһара. хайдах оностору субалимиз уонна кэлин барабаркаһиһа. Ону көрө-көрөбүн, хайдах барытын сатыырым, хантан барытын билэрий? – дигэн муодаргытырым. Итиэннэ киһи кыайан онорбостун этиэм, дигэн быһаарынным. Биирдэ ким туох маскараата буоларын быһаарсар кэпсэтиигэ, мин: «Сардаана сибэки буолабын», – дигэн этэн кэбиһтим. Төбөбөр дуу, былааччыабыр дуу сибэки уруһуйун баарбаппын. Сибэким мантан сааланар дигэн баран, биһилин туһайан ыйан эрэ кэбиһтим. Итинник уустук сажаас биэрбитим. Николай Васильевич мэхэ эрэ аһаан, баһам хоту наһаа карз сардаана сибэки маскараатын онорон абабыта. Кэлин кимнэ да онно тийэр маскарааты көрө иликпин. Оччолорго хантан ватман, кырааска ылан, итинчэ улахан сардаана хас биирдии эминнэбин истэри-тастары кырааскалыы олорбута буолуой. Кырааскатын сыта миннигэс да этэ. Кэлин билбитим, идэтибит худоһунуһуктар туттар кырааскаларын сыта эбитин. Билинни курдук скот, степлер хантан кэлиэй. 7 саастаах, атын ыал оһотун кыныкыын толороору, төһөлөөх толкуйга түстүтэ, биризмэтэ барбыта буолуой? Бу биһиги күндү убайыт Николай Васильевич мындыр толкуйдаабын. дэптитэр дьобурдаабын, айыппаттан уйбас дууһалаабын кэрэһэлиир.

1960-с сс хаартыскага туһарэр киһи ахсааннаах буолааччы. Бастагы кылааһы бүтэрэр сайыным этэ биһир күн абабыт: «Сарын эбит кэннэ хаартыскага түһөхпүт. Бары баар буолаарын», – дигэтэ. Түһэрээччибит Николай Васильевич эбит. Ол кэннэ хаартыскага 6 кылааска үөрэнэр кэммэр биирдэ түстүкүт. Олору көрдөхтүгүнэ, Николай Васильевич түһэрбитэ, дигэн билиннэ диэри саныыбыт. Ити сағана хантан фотоаппарат, фотобумага, проявитель, фиксаж уо.д.а. булан уонна ханна үөрэнэн сатаабыта буолуой? Маны таһынан, кини худоһунуһук этэ дигэн өйдөбүл хаалбыт.

1970-73-сс. кылаастарынан кэнсиэр көрдөрөргө куталаһааччыбыт. Олордон үчүгэй нүөмүрдэри түмүктүүр кэнсиэргэ талааччылар. Кылааспыт салайааччыта, сахалыы үнүкүтэ барсар сага ырыа наада дигэн, Николай Васильевичка эппитэ. Биһиги, үнүкүтүт кыргыттар, ону истэн туран:

“Эн бардин” Сахаас биэрдиһэр да,
ырыа тыла суруллар, муусуна балам
буолар эбит дуу” – дигэн соһуйбутт.
Итинтэн ситимнаан “Амса” эрэ,
дьядэһниттэн” дигэн ырыата оп
кэмнэ суруллубут буолуон сөп дигэн
сабаҕалыыбын.

Николай Попов ырыа буолбут
хоһооннорун 1960-1980 сс. саха
дьомо бүтүннүтэ ыллыыра. Олордон
сорохторун холбоһор аһаллаһына тутта
өйдөөхтүт.

Күн уотугар
Кулун чабыт
Кулар-үөрэр сүүрүктээх. (“Күннээх
Амма”)

Сааскы күммүт килбик-килбик
Кыыһын кытта көрүстэ.
Көрүүү үөһэ, күөх да халлаан
Ыллыах эрэ айхаллаан (“Сааскы
вальс”).

Ыраах күтэр доһорум
Саһааларбар элэһиһир,
Талах, ойуур быһыһынан
Тизгэтэрдим минээрдиһир.
 (“Суолга”).

Оччолорго, 1970-1980 сс.,
үөрэнээччилэр перемананы быһа
араас ырыалары ыллыырбыт. Сайын
массына үрдүтэр туһунан туран,
тыаһыгар дьүөрэллэр ырыаны
тардан кэбиһэрибит... Саас сир
хараарбытын кэннэ, саһаан охсо хас
да күннээх субуртунуһука кургумуһун
тахсарбыт. Саһааска от оттуу, сүөһү
эһи аһылыгар дигэн лабыккалыы,
хортуска, халпыкка үлэтиһэр
баран-кэлэн иһэн, Николай Попов
“Сабирдэхтэр” ырыатын ыллаатыбыт
ини, ыллаабатыбыт ини:

Сабирдэхтэр, сабирдэхтэр,
Саһам сирин сааскытын
Сэргэхситэр эбиттэр...

Онтон, “Устудьун доһорбор”
ырыа тылын, артыыдык, чин- чинник
саһалаччыбыт.

Туох буолуой, күн киһиртэ...
Эйиэхэ мин биирдэ

Пизмизэ ыанныксыттары
солбуйан ынах ырыбыт, бурдук
кууллуурбут... Онно барытыгар,
дүһүйүөхпүтүгэр диэри ыллааччыбыт
Итинник Николай Васильевич
истин ийиһилээх эдэр саас, тапта,
төрөөбүт дойду туһунан ырыаларын
60-70-нүс сыллардаагы ороһор
уоспутттан түһэрбэккэ ыллаан
улаппыппыт. Сорох сорохторбут
ол сабулаан ыллыыр ырыаларбыт
ааптара аттыбытыгар үлэлиһ-хамсыы
сылдырабын, биһиги учууталбыт
буоларын билбэт да этилэр. Кини
оннук сэмэй киһи этэ.

Биһир дойдулаахпыт Терентий
Кардашевскай 1995 с. тахсыбыт
“Суугуһаһар лабаалар” кинигэтиһэр
манньа суруйар: “Николай Попов
университетке үөрэнэр сылларыгар
эки ити кэмнэ ырыа альбар ыллар-
быт, үүнэн иһэр мелодист Аркадий
Алексеевы кытта доһордоспутта. Икки
талааннаах дьон айбыт ырыалара
Сэргэлээхтэн кээн Саха сирин устун
төппүттэрэ. Николай Попов суруйбут

ырыаларын Анегина Ильина, Марина
Попова, Нина Чигирева, Александр
Самсонов курдук саха муусукаалынай
укуустубатын маастардара
бэйэлэрин репертуардарыгар
килпэрэн ыллаабыттара, ыллыыллар.
Маны тэнэ “Туймаада” ырыы
судаарыстыбаннай ансаамблыа,
опера солиһа Прокопий Неустроев,
“Муру күөрэгийнэн” ааттаммыт
Клавдия Мурукова тоһороллорун ким
барыта кэрэхсии истэр.

Николай Попов суруйан хааларбыт
“Мин санаам доһорб”. “Амса” эрэ,
дьядэһниттэн” дигэн хоһоонноругар
самодетельнай композитор
Виктор Никаноров, өрөспүүбүлүкэ
култууратын үтүөлээх үлэһитэ
Анастасия Варнамова бэртээхэй
мелодиялары суруйбуттара.

Поэт олоһут, үлэлээбит
Мындабаайытыгар 1990 сыл бэс
ыйыгар Арассыйа култууратын
туйгуна, дьобурдаах тэрийээччи
Николай Протодьяконов
көбүлээһининэн “Кыыс Амма” дигэн
Николай Попов кэриэһигэр аһаллаах
ырыа куонкуруһа буолбута. Манна
өрөспүүбүлүкэ үгүс оройуоннарыттан
эдэр тоһорсоччулар түмүсөн, иккэ күн
устата дьиннээх ырыа түһүлгэтин
тарпытара.

Ити сыл, билигин Эстрада
тыйаатырын артыыската Валентина
Романова-Чыксырай, оһуораны
саһа бүтэрбит кэмэ этэ. Вала Романова
поп-бааччы, чуор куолаһынан хас, да
ырыаны ыллаабытын, тэийиччиттэн,
дьиэм аттыгар туран истибитим.

“Доһорбор” дигэн ырыаны
дьахталлар ансаамблылара хас да
хуолаһынан тоһорбуттара:

Тырымныы-тырымныыгин,
Ыллылардыын ыллыыгин,
Эргичийэ-мичилийэ
Күмү кытта күлсэбин.

Ону истэ олорон: “Кэргэнин бэркэ
да хоһуйбут!” – дигэн саһа аһалыбытым.
Ол кэннэ, дьүөгэлэрбинээн, хас
биирдии ырыа тылын сэргээн бөбө
буолубутт.

Ырыа буола илик хоһооннорго
төһө эрэ үгүстэр биһиги билбэт
ырыаларбыт баар буолуохтаахтар...
дигэн өрүкүһэрибит быһыыгар
иһилиһибит.

Саас бу манна Чурапчыга
Чабдик ыраас чараным
Ытарбатын иһилиһэн,
Эйигиниһим кэлбиһэр.

Итинник ырыа апыбар куустаран,
сайынны үрүн түүн тэрбаспака
налыһан олорбуппут.

Кыыс Амма биэрэгэр ытыллыбыт
Николай Васильевич Попов бастагы
ырыатын түһүлгэтиһэр дьон ис-
кэриһиттэн аһыллан ыллаабыттар.
туойбуттара. Ол күн барыбытыгар үтүө
өйдөбүл буолан, бүгүһүнэ диэри баар.

Мин аһам быраата, ытыктыыр,
татыыр киһибит, поэт Николай
Васильевич Попов Чурапчы улуһун
иккэ туттар дьонноруттан биирдэстэрэ
буолар

Елизавета ПЛОТНИКОВА.

— УЛУУ КЫАЙЫ 75 СЫЛЫГАР —

ТЫЫННААХТАР УМНУБАТ СЫЛЛАРА



М.П. Наумова, В.И. Попова, В.С. Окочешникова, М.М. Пинигина, М.Сидорова уо.д.а. үгүс элбэх эдэркээн кыргыттар көмөсө тураллар. Кизнэ өттүгэр байыаннай бэлэмненилэр буолуталыыллар эбит. Тонгуу-хатыы, сылайы-элэи да ханна барыай? Ону эдэр саас аахсыбат, онуоха эбии билэр-сатыр кыайар өттө армияга ыгырылган иһэр. МТС-гар киирэн алдыаммыт-айгыраабыт тыраахтардарын чөлүгэр түһэр түбүгү түһэллэр. Мастарыскайга бастын ууһунан аатырбыт тимир ууһа К.А. Макаров — Энци үгүс үлэни сатабыллаахтык кыайа тутан үлэлээбит. Кини биир ахтыгыгар суруйан турар. 1941 с. Норуот хаһаайыстыбатын быыстакатыгар Москвалаан итсэбинэ, үһүнэн суол суох буолан алларанан айаннаан истэхтеринэ, фашистар саба түспүтүгэр истэн, Свердловскай куораттан төннүбүттэр. Дойдугар кэлээтин кытары токардаа дизбиттэр. "Красный пролетариат" дигэн кырдыабыс станокка үлэлээн барытын дизбит. Үлэтин нуорматын 150-250 % толортообут.

Оройуонна биллибит бастын тыраахтарыс А.Л. Никитин 1941 с. сэрйигэ ыгырыллар. Дойдугар 1946с. эргиллэр, "Бойобуой үтүөлэрин уонна хорсунун иһин" мэтээллэринэн наараадаланар. Үс ини-бии Чичигинарватар — Миитэрэй, Ньукүлай, Бүтүр сэрйи ыар сылларыгар тыраахтарыһынан үлэлиллэр. Кинилэр үлэсэ үрдүк ситиһилэри көрдөрбүтүгэринэн, "1941-1945 сс. Аба дойдуну көмүскүүр Улуу Сэри" сылларыгар килбиэннээх үлэтин иһин" мэтээлинэн биер бастагынан бэлиттэммиттэр. Кыайы туһугар күүстэрин-кыахтарын анаабыт. Албан ааттаах үтүө дьоммут буолаллар.

1943с. МТС дириктэринэн В.П. Собакин үлэлиир. Ол кэмнэ 16 колхуоһу хаачыйа опорбуттара. Сэттэ тыраахтар биригээдэтэ үлэлээбит. Биригээдирдэринэн Д.С. Хоютанов, И.А. Седалищев, П.А. Павлов, Г.Г. Макаров, С.Н. Карпова, М.М. Макаров уонна В.С. Акушев үлэлээбиттэр. Бу сыл 10 комбайнер тыраахтарыс үлэсэ тахсаллар. Кинилэр ортолоругар 32 механизатор кыргыттар, дьахталлар үлэлээһиллэр. Ити кэмнэ барыта 30 тыраахтар, 11 массына, 16 комбайн үлэсэ тахсар. Мастарыскай үлэһиттэрэ К.Е. Семенов, М.М. Пинигин, И.М. Дьячковскай, токар К.А. Макаров, В.М. Хоютанов, А.М. Аммосова, Ф.Н. Протодьяконов олус тымныы, сиктээх дьыабыс ыарахан үлэни көрсөллөр. Барыта — 147 үлэһит, олортон — 57 дьахтар. 12 комбайн үлэлээбиттэн 8 комбайнна дьахталлар опороллор уонна 5 суоппартан 2-тэ дьахтар эбит.

1944 с. МТС 13 колхуоһу хаачыйар. Ол сыл 4 тыраахтар биригээдэтэ үлэлиир. Суоппардар куурустарыгар Мирон Захаров, Дмитрий Хоютанов үөрэнэн кэлэн үлэ үөһүгү түспүттэр. Дьэ, ити сылга үлэ таһаарылаах буолбута, өлгөм, үүнүүнү ылбыттара. Былааннарын 101,7 % толорбуттара. Судаарыстыба туруорбут былаанын аһара толорон, өрөспүүбүлүкэ бастынынан ааттаммыттара. Ыһыы түмүгүнэн тыраахтарыстар П.А. Павлов 126 %, К.В. Тарасов 136 %, Н.И. Дьячковскай 120 %, Г.И. Макаров 106 % көрдөрүүнү ситиспиттэр.

"1941-1945 сс. Аба дойдуну сэрйитигэр килбиэннээх үлэтин иһин" мэтээлинэн наараадалаахтык, 13 сыл устата тизхиныкэсэ үлэлээбит ыччат бастагы комсомольскай биригээдэтин биригээдирэ С.Н. Карпова сааскы ыһыы кэмигэр былаанын 122 % толорон, МТС-гар биригээдэлэрин ортолугар бастагы миэстэни ыллар. Саха чулуу кыһыгар И. Ксенофонов манньк хоһоону айбыта.

Эдэр кыыс бааһынага тийээн кэллэ бэрт эрдэ,
Көлүнэр көлөтүн ЧТЗ тыраахтары аста,
Эрчимнээхтик ньиргитэ куһуурта,

Өлөх хара буруонан өрө тыыннаран уһуурта,
Кырыс сир хорутан, тэлэклии тизэр уурда,
Сүүрбэхтэс үйэбит албаһа, сардох суханы

салбуйда,

Модун күүстээх оҕуһа ньириһийэ турда!

Ити сылга таһаас таһар массына суоппардара 1944с. 154381 т/км онороллор. Оттон 1943 с. 80567 т/км онорбуттары ыраабынан куһараллар, үрдүк ситиһилини көрдөрөллөр.

Эдэркээн тыраахтарыс кыыс А.Е. Картузова (Башарина) уматыгын 544 л. кэмчилээн, былаанын 143,8 % толорор. Тэрилтэтигэр биер бастыкнар кэккэлэригэр киирэр. Тэрилтэ подсобнай хаһаайыстыбата 20 сентиниэр хортупуйу, 8 сентиниэр халпыыстаны үүнэрэн, ас-үөл кырыымчык кэмигэр үлэһиттэригэр үлэрэр. Ити сыл Дьоккуускайга МТС үлэһиттэрин бастагы улахан тэрээһининэн бастын үлэлээх дьон муньахтара буолар. Онно биһиги оройуонмуттан Г.И. Макаров, И.К. Дьячковскай, И.И. Бушков, Г.Г. Макаров, С.Н. Карпова кыттыыны ылаллар.

Улуу Кыайыбыт өрөгөйдөөн, 1945 сылтан МТС 13 колхуоһу хаачыйар. Онно 4 тыраахтар биригээдэтэ үлэлиир. Биригээдирдэринэн С.Н. Карпова, Е.Н. Сивцева, П.Ф. Харитонов үлэлээн, былаанга көрүлүүбүт 7125 гаа сир, 6774 гаа толороллор, 1944с. сабаалаан фронтка барбыт эр дьон төннөн кэлэн дойдулар уйгулаах олобун туһугар үлэ үөһүгү түһэллэр. Кинилэри кытары МТС 149 үлэһиттэн 61-рэ кыргыттар, дьахталлар этэ. Ол биһиги ийэлэрбит, эбэлэрбит, эдьийдэрбит Кыайы Улуу күнү үлэсэ үрдүк көрдөрүүлээх көрсүбүттэр. МТСка үлэлээбит дьоммут ортолоругар 30-ча сыл энээрдэһэн үлэлээбит дьонтон биридэрэ Семен Игнатьевич Кузьмин буолар. Кинини Сэмэн Уус дигэн аатылларын өйдүүбүн. 18 эр саастаах ыччаты Япония сэрйитигэр ыыталлар. Сэри бүппүтүн кэнниттэн урусхаппаммыт куораттары чөлүгэр түһэригэ үлэлээн, дойдугар ефрейтор званиялаах 1949с. эргиллэр. 1952 с. тыраахтарыстар куурустарыгар эбии үөрэнэн, МТСка 30-ча сыл үлэлээн, бочуоттаах сынныаланна тахсар.

Тыраахтары, комбайны 36 сыл энкилэ суох үлэлэпит «Ленин» уордьаннаах чулуу механизатор А.Н. Кардашевскай барыта 46 сыл устата дойдуттан харыс сир халбарыйбакка үлэлиир.

Дьэ, ити курдук, сут-кураан, сэри ыар сылларыгар оройуоннарын туһугар туруулаһан үлэлээбит биһиги МТС-пыт дьонно-сэргэтэ, билигин биһиги кэккэбитигэр суохтары да иһин, үйэ-саас тухары ахта-саныы сылдыар ытык изэспит буоллабы. Мантан салгыы МТС-РТС-СХТ кэмнэригэр үлэлээн ааспыт үтүөкэннээх дьоммут ахсааннара үгүс, ыччаттарбыт ааспыт устуоруйаны үөрэтэ, сэргии сырыттыннар. Ньидьилигэ үлэли-хамсыы олорор колледжкыт үлэһиттэригэр, чуолаан нэһилиэкпит дьоккутааттарын Сэбизтин бэрэссэдээтэлигэр, колледж дириктэригэр Евгений Викторович Поповка биһиги, үлэлээн ааспыт бэтэрээннэр, махталбыт улахан. Хас биридди ытыллар дьаһалларбытыгар кыттыһан, бэйэлэрин тэрилтэлэрин бэтэрээннэрин курдук иһирэхтик сыһааннаһан, үлэлээн ааспыт тэрилтэбит устуоруйатын сырдата олороллоругар истин махталбытын тиздэбит. Улуу Кыайы 75 сылынан сибээстээн, улуустут эдэр ыччата үлэлээн-хамсаан ааспыт аба көлүөнэ дьоннот устуоруйатын киирэн көрүн, билсин.

Мария ПОПОВА,
үлэ, устуорт бэтэрээнэ, "Сельхозтиэхиньикэ"
бэтэрээннэрин салайааччы.

Бу этиилэргэ олобуран, үлэлээн ааспыт тэрилтэбит "Сельхозтиэхиньикэ" Улуу Кыайы 75 сылыгар кулун тутар ыйга тэриллибитэ 88 сыла туолла. Аан дойдуну аймаабыт 1941с. бэс ыйа биһиги оройуонмутугар "Барыта-фронт туһугар, Кыайы туһугар" дигэн биер санаанан күүстээх үлэсэ туруммуттара. Тэрилтэлэргэ элбэх миитиннэр, муньахтар буолуталаабыттара. Аба дойдуну сэрйитигэр биһиги оройуонмутуттан 2100 киһи барбытыттан 700 киһи эрэ төннөн кэлбитэ.

1941с. от ыйын 6 күнүгэр МТС үлэһиттэрин уопсай муньабын уураабынан фронтка көмө онорорго кылаабынай бууаалтыр Е.П. Брызгаев этии киллэрэр: "Сэри бүтүөр дьэри үс күннээх хамнаһы ый ахсын көмөсө биэрэргэ". Ити ыйтан сабаалаан, өрөспүүбүлүкэ МТС-гар биер ыйдаах тыраахтарыстар куурустара аһыллар. Онно кыргыттары, дьахталлары уонна армияга барбатах эр дьону үөрэтэллэр. Кинилэри оройуон бастагы тыраахтарыһа Л.Г. Козлов үөрэтпит. Ити сыл 97 тыраахтарыс, 7 молотилка массыныһа, 4 комбайнер үөрэнэллэр. Дириктэринэн Н.Ф. Андреев, кылаабынай механигынан А.Ш. Кадыров, кылаабынай агрономунан Д.П. Корнилов, кылаабынай бууаалтырынэн И.Ф. Страшилов, кини кэнниттэн Е.П. Брызгаев, мастарыскай сибиздиссэинэн Г.А. Копейчик, политотдел начаалынныгынан Г.В. Попов үлэлээбиттэр. Тэрилтэ 16 колхуоска 6 тыраахтар биригээдэтин үлэлэппит. Дьогбардаспыт үлэлэрин 86,5% толороллор. СТЗ — 92,5%, ЧТЗ 91%, ХТЗ — 125 — 68,5% былааннарын толортууллар. Былаан туолбатах биричинэтэ салпаас чаас тийибэтэ атахтаабыт.

Бу сыл МТС-ка 151 киһи үлэлиир. Кинилэртэн 8-на дьахтар. Оройуонмут бастагы суоппар дьахтара Ольга Петровна Посельская механизатор үөрэбин бүтэрэн, үлэли кэлэр. Кини ахтыгыгар суруйан турар: "Ордук комсомоллары, сэригэ барбыт эр дьону солбуйан механизатор идэтин баһылырга хаһыатынан, араадыһынан ыгырыы бөҕө этэ. Ону истэн суоппар идэтин талбытым." — дигэн суруйбута. Ольга Петровна бастагы тизхиныкэтинэн балтаара түүннэ уйгулаах массына буолар. Сэри ыар сылларын кэмигэр ыарахан усулуобуйа 1944с. дьэри эпизитинэстээхтик толорон кэлбитэ. Ол сылларга үлэ ирдэбилэ олус кытаанах, дьахталлар өттүлэригэр тизхиныкэни билиилэрэ намыһабыттан тыраахтардар туран хаалыылара тахсыталаабыт. Тизхиныкэлэр алдыанан тахсыталах күннэригэр улахан эпизитинэскэ тардаллар эбит. Тыраахтарыс Е.Д. Баин икки буоптаны буорту тыммытыгар, кытаанах быгабар биэрбиттэр уонна ночноотун 5 төгүл төлөттөрбүттэр. Үлэсэ хойутааһынна, боруууллааһынна хоһуобунай эпизитинэскэ тийэ тардылаллара үһү. Эбизтииллэригэр чаас анаара эрэ көнүлүүллэр эбит.

1942 с. оройуонна сут-кураан сатыылаан, өссө уустук балаһыанһа үөскээбитэ — 41 колхуоһу хоту оройуоннарга көһөрбүттэрэ. Ол сыл МТС-ка 34 тыраахтар, 15 комбайн, 10 таһаас таһар массына үлэлээбитэ.

Мастарыскайга 1 токарнай, 2 үттүүр, 1 цилиндр чомуйар станоктары үлэлэппиттэр. Механик Н.И. Терентьев бэйэтин хас да рационализаторскай этиилэрин олоххо киллэрэн, мастарыскай үлэтин биллэрдик чэпчэпитэ. 12 тыһ солкубайы кэмчилээбит. Ити үлэтинэн оройуоннаабы Бочуот дуоскатыгар таһаарыллыбыт. Ити сылга армияга тыраахтарыстары хоту ыталаан, таанка ырычаабыр олордубуттара. Кинилэри солбуйан, кыргыттар уонна Үлэ Кыһыл Знамята уордьан кавалера, оройуон бастагы тыраахтарыһа И.К. Дьячковскай, механигынан П.П. Старостин, И.А. Седалищев, тыраахтарыстар биригээдирдэринэн М.А. Макаров, Г.И. Макаров, Бочуот знага уордьаннаах Г.Г. Макаров, Үлэ Кыһыл Знамя уордьанын кавалера С.Д. Алексеев, оройуон бастагы комбайнера уонна тыраахтарга 38 сыл үлэлээбит Д.Г. Монастырев уо.д.а. үлэлээбиттэрэ. Кинилэр үлэлэрэ сарсыарда 6 ч. кизнэ 10 ч. дьэри эбит. ЧТЗ тыраахтарга үлэлээбит "Карл Маркс" колхуос тыраахтарыһа М.И. Пинигин былаанын 130 % толорор уонна бастагы категориялаах тыраахтарыс аатын ыллар.

Ийэ дойдуну көмүскэлигэр барбыт уолаттары, эр дьону солбуйан, кырдыабыс, оҕо, дьахтар "Бары күүһү — фронтка!" дигэн ыгырыһынан бэйэлэрин харыстаммат күүрээһиннээх үлэсэ туруммуттара. С.Н. Карпова 1935с. үлэлээбит. Комбайнерунан Е.Н. Кривошапкина, Е.А. Лазарева, Е.И. Сивцева, М.П. Толстоухова, Е.Ф. Абрамова, Ф.Д. Соловьева, Е.П. Егорова, О.П. Посельская, А.Е. Башарина,

Хайлалт бичээхээ бариулж гарчиг: 18 ч 00 м. Бичээхээ бариулж: 18 ч 00 м. "Сана олох" редакциснай-идателскай халбуука 23.07.2020 с. одсетив бичээхтанин
Титлография адырына: 878670, Чуралчы сал. Карл Маркс вул. 26 "а". Индекс: Р0008. Хайлалт идателсээ икити олтуруунуука уунга бэгийнээр талсар.